

1. S čim se ukvarja makroekonomija?

Makroekonomija se ukvarja z družbenoekonomskim razvojem – analizo dejavnikov, ki vplivajo na razvoj družbe, in proučevanjem ekonomske politike, ki bi najbolj ustrezala ekonomskim problemom, s katerimi se država sooča v določenem obdobju (npr. zakaj narašča brezposelnost, zakaj so cene narasle ali upadle...).

2. V čem je bistvo liberalnega koncepta države? Zakaj ga številni kritizirajo in v njem vidijo vzrok za izbruh krize v letu 2008?

Liberalni koncept temelji na prepričanju, da posameznik najboljše pozna svoje interese in ve, kako jih najboljše zadovoljiti, zato naj prosti iniciativi posameznikov država ne predpisuje omejitev, saj je državno poseganje v ekonomijo neučinkovito.

3. Zaradi katerih tržnih neučinkovitosti mora določena področja uravnavati država?

Najpomembnejše tržne neučinkovitosti so:

- neaktivni zunanji učinki :proizvajalci ne upoštevajo okoljskih posledic svoje dejavnosti in stroškov, ki jih utrpijo drugi;
- monopolno delovanje podjetij;
- za zdravstvo, šolstvo in druge skupne porabe ni mogoče organizirati učinkovitega trga;
- družbena neenakost in razslojevanje.

4. Navedite ekonomske funkcije države in ocenite uspešnost slovenskih nosilcev ekonomske politike na teh področjih.

Ekonomske funkcije države so: gospodarska rast; polna zaposlitev; stabilnost cen; uravnotežena menjava s tujino; manjše socialne razlike; varstvo okolja.

5. Kaj je značilnost obeh temeljnih faz gospodarskega cikla in prehoda med njima?

Značilnost tržnega gospodarstva je cikličnost, to je izmenjavanje obdobj visoke gospodarske rasti z obdobji kriz, ko BDP stagnira ali celo pada.

Ko se proizvodnja širi istočasno v večini panog in ko rasteta investiranje ter zaposlovanje, govorimo o obdobju konjunktura ali poleta. Gospodarska rast je visoka, povpraševanje in prodaja rasteta, podjetja se zadolžujejo za nove naložbe in širijo proizvodnjo, pojavijo se številna nova podjetja.

Ko se trg zasiti, povpraševanje ne raste več ali se celo zmanjša. Dobički se znižujejo, podjetja so prisiljena v zniževanje cen, krčenje proizvodnje in stroškov, zato odpuščajo delavce. To fazo, ko je gospodarska rast negativna, imenujemo recesija – nastopi, ko pride do zmanjšanja BDP v dveh četrtletjih zapored.

6. Kaj je BDP?

BDP (bruto domači proizvod) je tržna vrednost vseh končnih proizvodov in storitev, ki jih je ustvarilo gospodarstvo neke države v enem letu. Gre za enega najbolj uporabljenih kazalcev razvitosti gospodarstva; stopnja rasti realnega BDP nam kaže gospodarsko rast.

7. S katerimi metodami lahko merimo BDP?

BDP lahko izračunamo po 3 različnih metodah:

- metoda dodane vrednosti – BDP izračunamo tako, da seštejemo dodane vrednosti posameznih proizvodnih enot v gospodarstvu;
- metoda dohodkov – BDP izračunamo tako, da seštejemo dohodke od dela, kapitala in dohodke države;
- metoda izdatkov – BDP izračunamo tako, da seštejemo potrošnjo gospodinjstev, podjetij in države in prištejemo razliko med izvozom in uvozom.

8. V kateri fazi gospodarskega procesa se zajemajo podatki za posamezno metodo merjenja BDP?

S 3 različnimi metodami merjenja BDP zajemamo podatke v 3 različnih fazah:

- metoda dodane vrednosti – zajema podatke v fazi proizvodnje;
- metoda dohodkov – zajema podatke v fazi razdelitve;
- metoda izdatkov – zajema podatke v fazi potrošnje.

9. V katerem sektorju ustvarijo največji delež BDP razvite in v katerem nerazvite države?

Struktura BDP po dejavnostih nam pove delež BDP, ki ga ustvari posamezna dejavnost. Nerazvite države ustvarijo največji del BDP v kmetijstvu (primarnem sektorju), industrijske države v industriji (sekundarnem sektorju), za najrazvitejše, postindustrijske države pa je značilno, da čez dve tretjini BDP ustvarijo s storitvami (terciarni sektor). Slednje velja tudi za Slovenijo (preko 60 % BDP ustvari s storitvami).

10. Kaj nam pove BDP na prebivalca? Kako ga izračunamo?

BDP na prebivalca je najpogosteje uporabljeni kazalec razvitosti države ter najpogosteje uporabljeni kazalec v mednarodnih primerjavah razvitosti. Dobimo ga tako, da celoten BDP delimo s številom prebivalstva.

11. Kolikšen je BDP na prebivalca v Sloveniji?

V Sloveniji je BDP na prebivalca v letu 2007 znašal 17.076 na prebivalca.

12. Katere države na svetu imajo največji BDP na prebivalca?

Med države z najvišjim BDP na prebivalca spadajo ZDA in Kanada, Evropske države, Japonska, Avstralija, ter nekatere države izvoznice nafte.

13. Kaj je nominalni in kaj je realni BDP?

Realni BDP izračunamo po stalnih cenah, nominalni BDP pa izračunamo po tekočih cenah in ne omogoča primerjave med leti, ker vsebuje tudi rast cen. Lahko pa iz nominalnega izločimo vpliv inflacije in dobimo realnega.

14. Kaj je gospodarska rast?

Gospodarska rast je širjenje oz. povečevanje proizvodnje, ki se kaže v povečanju družbenega proizvoda in narodnega dohodka na prebivalca.

V času krize ja lahko gospodarska rast negativna, kar pomeni, da je država v določenem letu proizvedla manj kol leto poprej.

15. Kako izračunamo gospodarsko rast?

Stopnjo gospodarske rasti izračunamo po obrazcu:

$$\text{gospodarska rast} = \frac{BDP_t - BDP_{t-1}}{BDP_{t-1}} \times 100$$

16. V čem je razlika med restriktivno in ekspanzivno monetarno politiko in kako centralna banka pri vodenju prve oz. druge politike ukrepa z višino obrestne mere?

Restriktivna monetarna politika – centralna banka želi znižati inflacijo, zato - da zmanjša količino denarja v obtoku – zviša obrestno mero. Krediti postanejo dražji, zato podjetja najemajo manj kreditov za investicije, manj se zadolžuje tudi prebivalstvo. Posledica je nižja gospodarska rast.

Ekspanzivna monetarna politika – s to politiko, značilno za čas recesije, želi centralna banka vzpodbuditi rast BDP in zaposlovanje zato – da bi povečala količino denarja v obtoku – zniža obrestno mero. Cilj centralne banke je vplivati na razmah podjetniških investicij in s tem vzpodbuditi agregatno povpraševanje.

17. Pojasnite razliko med inflacijo povpraševanja in stroškovno inflacijo.

Inflacija povpraševanja praviloma sproži stroškovno funkcijo. Če je večje povpraševanje posledica rasti plač, kar poveča tudi podjetniške stroške, bodo podjetja slej ko prej zvišala svoje cene.

Stroškovna inflacija je posledica znižanja agregatne ponudbe do česar pride zaradi povečanja stroškov. Razen rasti plač je lahko pomemben vzrok tudi dražitev energentov in surovin. Posledica je hkraten pojav inflacije in padanja BDP-ja. To izjemno neugodno stanje imenujemo stagflacija.

18. Zakaj sta tako deflacija kot visoka inflacija nezaželeni?

Visoka inflacija je nezaželena zaradi naslednjih razlogov:

- zaradi hitrega zviševanja cen potrošniki hitijo z nakupi, posledica pa je nižje varčevanje. Ker so prihranki vir za investicije, se le-te zmanjšujejo.

- prisotna je velika negotovost. Visoka stopnja inflacije onemogoča ugotavljati realne poslovne rezultate, zato so investicijske in druge poslovne odločitve sprejete brez ustreznih analiz, so bolj tvegane in se pogosteje izkažejo za zgrešene;

-inflacija zmanjšuje kupno moč vsem,katerih dohodki rastejo počasneje kot cene.

Deflacija ima na narodno gospodarstvo izjemno negativne posledice. Zaradi znižanih cen se podjetjem manjša vrednost prodaje, zato morajo krčiti stroške ali pa gredo v stečaj. Podjetja

odpuščajo zaposlene in krčijo investicije. Prevladuje črnogledost in pričakovanju nižjih cen kupci odlagajo nakupe.

19. Z uporabo Fisherjeve enačbe menjave razložite posledico, če raste denar v obtoku hitreje od rasti realnega BDP.

Kolikšna je potrebna količina denarja v obtoku, razlaga kvantitativna denarna teorija, ki temelji na Fisherjevi enačbi menjave:

$$M \times V = P \times Y$$

M – količina denarja v obtoku; V- obtočna hitrost denarja; P- raven cen; Y – realni BDP (fizični obseg)

Previsoka rast denarja v obtoku (nad rastjo realnega BDP) povzroči inflacijo, zato je zelo pomembno, da je centralna banka pri vodenju monetarne politike neodvisna od vlade.

20. Kaj je multiplikacija denarja?

Denar (gotovina in knjižni denar) prihaja v obtok iz centralne banke (CB) in poslovnih bank (PB). CB izdaja gotovino in daje:

- kredite tujini (odkupi devize in zlato),
- državi (deluje na finančnem trgu in kupuje državne papirje) ter
- poslovnim bankam (odkupi vrednostne papirje podjetij).
- Poslovne banke izdajajo knjižni denar na osnovi bančnih vlog in dobljenih kreditov od centralne banke.

V tem procesu pride do multiplikacije denarja. Banke večino denarja posodijo, obdržijo le manjši del, Odstotek obvezne rezerve, ki ga predpiše centralna banka, da s tem zagotovi likvidnost in solventnost poslovnih bank.

21. Kaj je varčevanje? Zakaj je varčevanje koristno?

Pomeni preudarno ravnati z denarjem in misliti na prihodnost. Je pomembno za posameznika ali gospodinjstvo in za druge gospodarske subjekte. Več privarčevanega kapitala omogoča investiranje v proizvodne dejavnike, ti pa omogočajo večjo produktivnost, večji BDP, več delovnih mest in večjo gospodarsko učinkovitost, ki omogoča gospodarski razvoj.

23. Po katerih kriterijih se odločamo za varčevanje?

Glavni dejavniki varčevanja so:

- obrestna mera: je osnovni motiv varčevanja. Banke lahko z ustrezno politiko obrestnih mer vplivajo na večji priliv denarnih sredstev v banke, torej vplivajo na varčevanje.

- inflacija: visoka stopnja inflacije zmanjšuje varčevanje, saj varčevalci v takšnih razmerah težijo k preoblikovanju finančnih naložb v realne naložbe.

- razpoložljivost dohodka: od višine prejemkov in njihove zanesljivosti je odvisno varčevanje posameznikov; z rastjo dohodka raste tudi nagnjenost k varčevanju.

24. Kaj so to investicije in katere vrste investicij poznamo?

So poraba prihrankov (lastnih ali tujih) v produktivne namene. So sestavni del agregatnega povpraševanja, medtem ko so prihranki iz povpraševanja izvzeti. Investicije v čistem ekonomskem pomenu ali neto investicije so tiste, ki povečujejo delujoči kapital.

Investicije delimo na :

- Bruto investicije – seštevek neto in obnovitvenih investicij
- Neto investicije – povečevanje obstoječega kapitala (akumulacija)
- Obnovitvene investicije – nadomeščamo izrabljena osnovna sredstva (amortizacija in akumulacija – lastna vira investicij)

Vrste investicij:

- investicije v osnovna sredstva – v Sloveniji predstavljajo kar 95 % vseh investicij (naložbe podjetij v nepremičnine, stroje, opremo...)
- naložbe v povečanje zalog reprodukcijskega materiala in izdelkov;
- mehke investicije – investicijski razvoj

25. Pojasnite pojem investicijskega multiplikatorja?

Investicije so odvisne od nagnjenosti k varčevanju (s) in vlivajo na povečanje BDP(Y) na osnovi tega lahko izračunamo investicijski multiplikator. Multiplikator lahko definiramo kot povečanje BDP na enoto izdatka.

26. Učinki investicij!

Učinki investicij so naslednji:

- kratkoročni povpraševalni
- dolgoročni ponudbeni
- čas, ki loči oba je **AKTIVIZACIJSKA DOBA INVESTICIJ**

27. Kaj razumete pod pojmom nagnjenost k varčevanju in nagnjenost k potrošnji?

28. Katere investicije so neposredne tuje investicije?

Neposredne tuje investicije so tiste investicije, pri katerih gospodarski subjekti vlagajo v poslovne dejavnike v tuji državi.

29. Katere vrste tujih investicij poznamo? Posledice tujih investicij?

Poznamo naslednje vrste tujih investicij:

- izhodne neposredne tuje investicije – npr. če tuje podjetje investira v Sloveniji;
- greenfield investicije – kadar podjetje v tuji državi zgradi nove poslovne, proizvodne ali trgovske obrate;

- brownfield investicije – kadar podjetje kupi že obstoječo podjetje.

Posledice tujih investicij so naslednje:

- transferirajo tehnologijo in znanje
- prispevajo k razvoju podjetij in njihovem prestrukturiranju
- povečujejo trgovinsko menjavo in integracijo
- spodbujajo konkurenco
- prispevajo k nastajanju človeškega kapitala

30. Zakaj je zunanja trgovina pomembna za vsako državo, za narodno gospodarstvo, podjetja in potrošnike?

Zemelj in sestavni del zunanje trgovine oz. mednarodne menjave sta izvozno in uvozno poslovanje. Izvoz je bistveni dejavnik stabilnosti in razvoja vsakega narodnega gospodarstva.

Mednarodna menjava omogoča državi, da se specializira v proizvodnji tistih dobrin in storitev, v katerih je relativno uspešna oz. ima primerjalne prednosti pred drugimi državami.

Pomen mednarodnega poslovanja lahko gledamo z mikro in makro ekonomskega vidika:

1. Makro ekonomski vidik je vidik celotnega narodnega gospodarstva. Veliko naravnih in proizvedenih dobrin na slovenskem tržišču ni, ali jih ni v zadostni količini ali kakovosti, zato jih je potrebno uvažati. Domača ponudba brez uvoženih dobrin tudi ne bi zagotavljala zadostne pestrosti in konkurenčnosti ponudbe. Velika izvozna aktivnost podjetij omogoča večji obseg zaposlovanja, ki je vir dohodkov zaposlenih in vir njihove osebne potrošnje. Potrošnja vseh ekonomskih subjektov na eni strani zagotavlja večje proračunske prihodke, zaradi manjših socialnih transferov pa istočasno zmanjšuje proračunske odhodke.

2. Mikro ekonomski razlogi: Velika slovenska podjetja večino svoje proizvodnje prodajo na tuje trge. Njihove proizvodne kapacitete in število zaposlenih močno presegajo potrebe domačega trga.

Zaradi recesije, so kupci na vseh razvitih trgih, kjer slovenska podjetja ustvarijo glavnino svoje prodaje, znatno zmanjšali obseg svojih naročil. Zmanjšanje izvoznih naročil in s tem zmanjšanje obsega proizvodnje je povzročil ne samo drastično zmanjšanje prihodkov, ampak tudi presežek potrebne delovne sile. Posledica tega so odpuščanja delavcev, povečevanje števila brezposelnih in povečanje stopnje nezaposlenosti.

31. Katere so bistvene posledice vstopa Slovenije v EU na področju zunanje trgovine?

32. Katere so temeljne svoboščine držav članic EU?

Temeljne svoboščine držav članic EU so: prosti pretok (promet) blaga; prosti pretok oseb; prosti pretok storitev in prosti pretok kapitala

33. S katerimi instrumenti država regulira zunanjetrgovinsko poslovanje?

Uravnavanje ZT = vrsta ekonomskih ukrepov, ki veljajo za določeno regijo, določeno državo ali določeno blago. Instrumenti reguliranja mednarodne menjave in ZT poslovanja so: instrumenti pospeševanja in instrumenti omejevanja poslovanja.

34. Katere so carinske in katere necarinske oblike zaščite domačega gospodarstva?

35. Kako na domače gospodarstvo in na nas potrošnike vpliva uvedba carin?

Učinek na potrošnike – zaradi uvedbe carine bodo potrošniki plačali višjo ceno blaga, zmanjšali velikost nakupov ali pa oboje. Za koliko se bo zmanjšala poraba, je odvisno od cenovne elastičnosti domačega povpraševanja po uvoženem blagu.

36. Kaj so to konvergenčni kriteriji? V kolikšni meri jih Slovenija izpolnjuje?

Konvergenčni kriteriji se nanašajo na:

- nizke stopnje inflacije,
- zdravih javnih financ,
- nizke stopnje obrestnih mer,
- stabilnih tečajev valut.

Konvergenčne kriterije ločimo na **ekonomske** in **pravne**.

Ekonomski konvergenčni kriteriji pa so:

Doseganje visoke stopnje stabilnosti cen Stopnja inflacije ne sme za več kot 1,5 odstotnih točk presegati povprečja stopnje inflacije treh držav članic, ki so dosegle najboljše rezultate glede stabilnosti cen.

Vzdržnost položaja javnih financ : Javno-finančni primanjkljaj ne sme presegati 3% BDP, razen, javni dolg ne sme presegati 60% BDP, razen če se to razmerje zadostno zmanjšuje in z zadovoljivo hitrostjo dosega referenčno vrednost.

Trajnost konvergence - Dolgoročne obrestne mere ne smejo presegati povprečja obrestnih mer treh držav članic z najnižjo stopnjo inflacije za več kakor 2 odstotni točki

37. Kako vpliva prosta trgovina na ponudbo in povpraševanje na domačem trgu, če so cene domačih proizvajalcev višje od svetovnih cen? Kakšen vpliv na ponudbo in povpraševanje imajo uvozne carine?

Država za zaščito domačega gospodarstva z različnimi instrumenti omejevanja regulira zunanjo trgovino. Najstarejši instrument omejevanja uvoza so bile do vstopa Slovenije v EU carine, danes pa prevladujejo različni necarinski instrumenti omejevanja. Carine imajo na uvoženo blago enak učinek kot davki, saj uvoženo blago podražijo za vrednost carinskih dajatev.

38. Kaj razumemo pod pojmom devizni tečaj? Na katera dva načina se oblikuje devizni tečaj?

Devizni tečaj je cena tujega denarja, izražena v domačem denarju. Devizna oz. menjalna politika je pomemben ukrep ekonomske politike, saj neposredno vpliva na konkurenčno sposobnost domačega gospodarstva.

Vrste deviznih tečajev:

- **bilateralni devizni tečaj** se oblikuje v menjavi med dvema valutama
- **multilateralni tečaj** je cena reprezentativne košarice tujih valut.
- **trdni ali fiksni devizni tečaj**; tu država oz. centralna banka določi
- **devalvacija** – povečanje cene tuje valute
- **revalvacije** - vrednost domače valute se v odnosu do tuje poveča.
- **drseči devizni tečaj** nastane zaradi ponudbe in povpraševanja po devizah – oblikuje se prosto na trgu
- **uravnano drseči devizni tečaj** po potrebi uravnava država, ko oceni, da je tečaj preveč nestabilen (**deprecijacija** – devalvacija; **aprecijacija** – revalvacija)

39. Kdaj je Slovenija vstopila v EMU? Kdo je pristojen za oblikovanja tečajne politike v EMU?

28. Junija 2004 je centralna banka določila centralni tečaj evra $1 \text{ EUR} = 239,64 \text{ SIT}$, ki je bil tudi tečaj, po katerem so se 1. 1. 2007 tolarji preračunali v evro. Z vstopom Slovenije v EMU in s prevzemom evra je naša nacionalna valuta postala evro. Tečajna politika, kot eden izmed ukrepov ekonomske politike, pa je iz rok države oziroma centralne banke Slovenije prešel v pristojnost Evropske centralne banke (ECB).

41. Kaj razumete pod pojmom pogoji menjave ali terms of trade v zunanji trgovini? Kako pomemben je podatek o pogojih menjave? Kaj nam pove? Zakaj je dobro, da je vrednost koeficienta večja ali vsaj enaka 1?

Terms of trade (TOT) ali pogoji menjave definirani kot razmerje med cenami, ki jih država dosega za svoje izvoženo blago – izvoz in cenami, ki jih mora plačati za uvoženo blago.

KTT je razmerje med koeficientoma rasti izvoznih in koeficientom rasti uvoznih cen. Pove nam, v kakšnem razmerju so se spreminjale izvozne in uvozne cene. Za državo je ugodno, kadar je koeficient terms of trade večji ali vsaj enak 1.

Pri vrednotenju zunanjetrgovinskega poslovanja je pomembno spremljati tudi t.i. terms of trade ali pogoje menjave, ki pokažejo razmerje med doseženimi cenami za blago, ki ga država izvozi in blago, ki ga uvozi v določenem času.

42. Kdaj je Slovenija vstopila v EU in kdaj v EMU? Katere posledice uvedbe evra občutimo mi, potrošniki?

Slovenija je v EU vstopila 1. maja 2006, v EMU (evropska in monetarna politika) pa je vstopila 1. januarja 2007.

43. Katere značilnosti veljajo za zunanjetrgovinsko politiko Slovenije po vstopu v EU? Na katerih trgih poslujejo slovenska podjetja po vstopu v EU?

V strukturi slovenske zunanjetrgovinske blagovne menjave prevladuje reprodukcijski material (60 % uvoza), investicijske dobrine in le malo nad 20 % predstavlja blago za široko porabo.

44. Pojasnite pojma znotrajkupnostne pridobitve in znotrajkupnostne dobave blaga.

Pri poslovanju na tem tržnem območju gre za prestop državne meje, ne pa tudi za prestop carinske meje. To tržno območje je sestavljeno iz znotrajkupnostne pridobitve (nekdanj uvoz) in znotrajkupnostne dobave blaga (nekdanj izvoz).

46. Na katerih trgih Slovenija ustvari glavnino zunanjetrgovinske menjave?

Preko 60 % zunanjetrgovinskih tokov Slovenije poteka z državami Evropske unije, med katerimi je najpomembnejša partnerica Nemčija. Druge pomembne partnerice so še Hrvaška, države nekdanje Sovjetske zveze in ZDA.

47. Kaj razumete pod pojmom plačilna bilanca? Iz katerih podbilanc je sestavljena?

Predstavlja bilanco tokov blaga, storitev in kapitala v določenem časovnem obdobju vsa plačila, ki gredo preko meje v enem letu. sestavljata jo:

tekoči račun, ki je sestavljen iz:

- trgovinske bilance (uvoz, izvoz blaga),
- bilance storitev (uvoz, izvoz storitev),
- dohodkov (prejemki, izdatki od dela in kapitala),
- transernih plačil (prejemki izdatki, ki jih prebivalci določene države prejmejo ali plačajo, npr. nakazila zdomcem, socialna pomoč, invalidnina) in

kapitalski račun, ki ga sestavljajo štiri skupine ekonomskih transakcij:

- neposredne naložbe,
- naložbe v vrednostne papirje,
- mednarodne denarne rezerve in
- druge naložbe (zadolževanje v tujini).

48. Katera bilanca je trgovinska?

Nekatere postavke v plačilni bilanci in njihove salde imenujemo bilance. Postavke izvoza in uvoza blaga v plačilni bilanci imenujemo tudi **trgovinska bilanca**.

49. Zakaj mora biti plačilna bilanca izravnana?

50. Kaj pomenita suficit in deficit v plačilni bilanci? Kaj je bolj zaželeno?

Suficit- presežek na tekočem ter kapitalnem računu in finančnem računu pomeni, da so slovenska podjetja, gospodinjstva in država plačali v tujino manj kot je plačala tujina njim.

Deficit- primanjkljaj pa pomeni, da so odtoki deviz iz naše države večji kot pritoki iz tujine.

Primanjkljaj oz. deficit - centralna banka proda devizne rezerve.

Presežek v plačilni bilanci je dolgoročno ni zaželen, saj mora banka odkupovati devize – posledično se niža obrestna mera ali pa je inflacija.

51. Kaj razumemo pod pojmom zunanji dolg?

Zunanji dolg je celota vseh vrednosti zadolževanj slovenskih ekonomskih subjektov v tujini. V tujini se ne zadolžuje samo država, zadolžujejo se tudi banke, podjetja, organizacije, gospodinjstva in posamezniki. Zunanji dolg sestavljajo:

- Javni zunanji dolg, za katerega se je v tujini zadolžil javni sektor, in javno garantirani zunanji dolg. To je dolg podjetij, za katerega jamči država. Vključuje tudi podedovani zunanji dolg nekdanje skupne države Jugoslavije.
- Dolg zasebnih podjetij, gospodinjstev, bank in drugih finančnih institucij, ki so se zadolžili v tujini. To je zasebni zunanji dolg, za katerega država ne jamči. Ta del dolga odplačajo tisti ekonomski osebki, ki so ga najeli.

Tri razmerja dolgov in to so:

- o **celotni dolg** (izvoz blaga in storitev)- kakšen delež vrednosti izvoza blaga in storitev bi morali nameniti za letno odplačilo glavnice in obresti celotnega dolga.
- o **koeficient servisiranja dolga** - kolikšen del izvoza moramo nameniti za letno odplačilo glavnice in obresti dolga.
- o **mednarodne državne rezerve** - kolikšen del mednarodnih denarnih rezerv Slovenije moramo nameniti za odplačilo dolga.

52. Pojasnite cilje fiskalne ekonomske politike.

Fiskalna politika uresničuje naslednje cilje:

- **zadovoljevanje javnih potreb (alokacijska funkcija)**
- **večja socialna pravičnost (prerazdelitvena funkcija):** Država zagotavlja pravičnejšo porazdelitev dohodkov in bogastva ter s tem zmanjšuje socialne razlike. S tem namenom lahko dohodke obdavči progresivno, socialno šibkejšim pa še dodatno pomaga s transferji. Pomaga jim z različnimi izplačili v okviru programov socialne zaščite (pomoč brezposelnim, otroški dodatki).
- **gospodarska rast in stabilnost cen (razvojna in stabilizacijska funkcija):** Država skrbi za gospodarski razvoj, kar pomeni predvsem skrb za visoko stopnjo izkoriščenosti sredstev in čim nižjo brezposelnost. Če želi država vplivati na povečanje povpraševanja, vodi ekspanzivno fiskalno politiko, s katero povečuje javne izdatke in znižuje davke. Za znižanje inflacije pa mora država voditi restriktivno fiskalno politiko – znižuje javne izdatke in povečuje davke ter s tem zmanjšuje povpraševanje.

53. Razložite razlike med ekspanzivno in restriktivno fiskalno politiko ter v kakšnih razmerah se uporabljata.

Ekspanzivna politika- značilna je za čas recesije. Centralna banka želi vzpodbuditi rast BDP in zaposlovanje. Da bi povečala količino denarja v obtoku zniža obrestno mero. Lahko pa tudi zniža odstotek obvezne rezerve, in prodaja državnih obveznic.

Restriktivna politika- zniževanje inflacije (poveča se obrestna mera, zvišanje odstotka obvezne rezerve, nakup državnih obveznic)

54. Kakšna je vloga javnih del v času recesije? Navedite primere za takšna dela.

Javna dela so eden izmed ukrepov fiskalne politike na strani povpraševanja. Uporabljajo se v času recesije za izgradnjo infrastrukture. Cilja sta zmanjšanje brezposelnosti in povečanje povpraševanja.

55. Katere štiri blagajne sestavljajo javnofinančni sektor?

Javnofinančni sektor sestavljajo naslednje 4 blagajne: državni proračun; pokojninska blagajna (ZPIZ); zdravstvena blagajna (ZZZS) in občinski proračuni.

56. Kdaj zaide država v fiskalno krizo?

FISKALNA KRIZA: nastopi, ko državi ne uspeva s sprotnimi pritoki financirati rastočih izdatkov, posamezni proračunski primanjkljaji pa ustvarjajo večji javni dolg).

57. Kateri so najpomembnejši javnofinančni prihodki in odhodki v Sloveniji?

Osrednji vir so davki s katerimi se financira javna poraba:

- neposredni, kjer so obdavčeni posamezniki in podjetja (dohodnina, davek od dohodka pravnih oseb) ter
- posredni, kjer je obdavčeno blago in storitve (DDV, trošarine, carine)

Javno porabo po namenu okvirno delimo na štiri skupine, in sicer:

- Nakupi blaga in storitev: za delovanje državnih organov, šolstva, zdravstva, komunale ipd. ter plače javnih uslužbencev.
- Državne investicije: v šole, bolnišnice, ceste, železnice, čistilne naprave ipd.
- Transferni izdatki: pokojnine, socialni prejemki, subvencije ipd. Gre za plačila, ki jih daje država posameznikom.
- Obresti na javni dolg: so posledica izdaje državnih obveznic.

58. Kam se uvršča Slovenija po deležu javne porabe v BDP?

Slovenija je v obdobju med letoma 2003 in 2006 znižala javnofinančni primanjkljaj, ni pa dosegla cilja o znižanju javnega dolga. Javni dolg je v tem obdobju naraščal tako v absolutnem znesku kot v deležu BDP. Leta 2006 je znašal 11,6 milijard evrov, to je 38 % BDP, kar Slovenijo po maastrichtskem kriteriju uvršča med nizko zadolžene države. Vendar pa se zadolženost države povečuje. Javni dolg na delavno aktivnega prebivalca, ki bo s plačevanjem davkov nosil glavno breme odplačil, je znašal konec 2003. leta 12,1 tisoč EUR, konec leta 2006 pa 13,9 tisoč EUR. V treh letih se je povišal za skoraj 15 % (RS 2008).

59. Kašne možnosti ima država, da financira proračunski primanjkljaj?

Proračunski primanjkljaj se lahko financira z javnim dolgom, zadolževanjem v tujini (dolžniško financiranje) ter sposojanjem od centralne banke (denarno financiranje), lahko pa prodajo tudi devizne rezerve.

